

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 13, Αρ. 4 (2026)

ICODL2025

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

13ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

ISBN: 978-618-5335-30-4

Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:

Οι Δεξιότητες του 21ου Αιώνα & η Πρόκληση της Τεχνητής Νοημοσύνης

ΤΟΜΟΣ 4

5-7/12 2025

ΕΑΠ Πάτρα & Εξ Αποστάσεως

Η χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία της βιωσιμότητας και της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Βασίλειος Ζακόπουλος, Παναγιώτα Ξανθοπούλου

doi: [10.12681/icodl.8598](https://doi.org/10.12681/icodl.8598)

Copyright © 2026, Βασίλειος Ζακόπουλος, Παναγιώτα Ξανθοπούλου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Η χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία της βιωσιμότητας και της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

The use of digital technologies in teaching sustainability and corporate social responsibility in higher education

Βασίλης Ζακόπουλος

Επίκουρος Καθηγητής

Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Φιλοσοφική

Σχολή, Εθνικό Καποδιστριακό

Πανεπιστήμιο Αθηνών

vaszak@theatre.uoa.gr

Παναγιώτα Ξανθοπούλου

Μέλος ΣΕΠ

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Ελληνικό Ανοικτό

Πανεπιστήμιο

xanthopoulou.panagiota@ac.eap.gr

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στη διερεύνηση και ανάλυση των απόψεων των φοιτητών σχετικά με το μετασχηματιστικό ρόλο των ψηφιακών τεχνολογιών στην εκπαίδευση στη βιωσιμότητα και την εταιρική κοινωνική ευθύνη. Χρησιμοποιήθηκε η ποσοτική μέθοδος, συγκεντρώνοντας δεδομένα από 147 φοιτητές με τη χρήση ενός διαδικτυακού ερωτηματολογίου. Τα ευρήματα της μελέτης αναδεικνύουν τον θετικό και μετασχηματιστικό ρόλο των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία της βιωσιμότητας και της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Οι φοιτητές έδειξαν αυξημένο ενδιαφέρον και ενεργή συμμετοχή όταν χρησιμοποιήθηκαν διαδραστικά εργαλεία, όπως ψηφιακά σενάρια, διαδικτυακά projects, ψηφιακή αφήγηση και πλατφόρμες συνεργασίας. Επιπλέον, οι τεχνολογίες αυτές συνέβαλαν στην ανάπτυξη κρίσιμων δεξιοτήτων, όπως η συνεργατικότητα, η δημιουργικότητα και η συνειδητοποίηση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν ότι η ενσωμάτωση ψηφιακών μέσων στην εκπαιδευτική διαδικασία ενισχύει την κατανόηση των εννοιών της βιωσιμότητας και της ΕΚΕ, αλλά και ενθαρρύνει μια πιο συμμετοχική, βιωματική και κριτική προσέγγιση στη μάθηση. Η παρούσα έρευνα συμβάλλει στην πληροφόρηση σχετικά με το πώς οι τεχνολογίες μπορούν να ενισχύσουν την ανοικτή εκπαίδευση, ενώ προσφέρει πρακτικές ιδέες για τους εκπαιδευτικούς και τα εμπλεκόμενα μέρη που επιδιώκουν να εκσυγχρονίσουν τις διδακτικές πρακτικές και να προωθήσουν τη συμμετοχικότητα μέσω καινοτόμων

προσεγγίσεων. Η μελέτη συνδέεται άμεσα με τις θεματικές ενότητες του συνεδρίου «Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Οι Δεξιότητες του 21ου αιώνα και η Πρόκληση της Τεχνητής Νοημοσύνης», καθώς διερευνά τον ρόλο των ψηφιακών τεχνολογιών στην ενίσχυση της ανοικτής, συμμετοχικής και βιωματικής μάθησης στο πλαίσιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ειδικότερα, η έρευνα σχετίζεται με τη θεματική «Ανοικτή εκπαίδευση και Δεξιότητες του 21ου αιώνα», αναδεικνύοντας πώς οι ψηφιακές τεχνολογίες συμβάλλουν στην καλλιέργεια δεξιοτήτων συνεργασίας, δημιουργικότητας και κοινωνικής υπευθυνότητας.

Λέξεις-κλειδιά

ψηφιακές τεχνολογίες, ψηφιακή αφήγηση, εικονική πραγματικότητα, διαδραστικά βίντεο, τριτοβάθμια εκπαίδευση, βιωσιμότητα, εταιρική κοινωνική ευθύνη, ποσοτική έρευνα.

Abstract

The present study aims to investigate and analyze students' views on the transformative role of digital technologies in education sustainability, and corporate social responsibility. A quantitative method was used, collecting data from 147 students using an online questionnaire. The findings of the study highlight the positive and transformative role of digital technologies in teaching sustainability and corporate social responsibility. Students showed increased interest and active participation when interactive tools were used, such as digital scenarios, online projects, digital storytelling, and collaboration platforms. In addition, these technologies contributed to the development of critical skills, such as collaboration, creativity, and awareness of social and environmental impacts. The findings confirm that the integration of digital media into the educational process enhances the understanding of the concepts of sustainability and CSR, but also encourages a more participatory, experiential, and critical approach to learning. This research contributes to information on how technologies can enhance open education, while offering practical ideas for educators and stakeholders seeking to modernize teaching practices and promote participation through innovative approaches. The study is directly linked to the themes of the conference "Open and Distance

Education: 21st Century Skills and the Challenge of Artificial Intelligence," as it explores the role of digital technologies in enhancing open, participatory, and experiential learning in higher education. In particular, the research relates to the themes of "Open Education and 21st Century Skills," highlighting how digital technologies contribute to the cultivation of collaboration, creativity, and social responsibility skills.

Keywords

Digital technologies, digital storytelling, virtual reality, interactive videos, higher education, sustainability, corporate social responsibility, quantitative research.

Εισαγωγή

Τον Σεπτέμβριο του 2015, τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ, στο πλαίσιο της Γενικής Συνέλευσης στη Νέα Υόρκη, υιοθέτησαν την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία περιλαμβάνει 17 βασικούς Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) και 169 επιμέρους στόχους. Η εκπαίδευση κατέχει κεντρική θέση σε αυτό το παγκόσμιο πλαίσιο μέσω του ΣΒΑ 4, καθώς ο συγκεκριμένος στόχος προτάσσει τη διασφάλιση ποιοτικής, ισότιμης και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης και την προώθηση της διαβίου μάθησης. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση αναφέρεται ρητά στον στόχο 4.3, που επιδιώκει την ίση πρόσβαση ανδρών και γυναικών στην πανεπιστημιακή και επαγγελματική κατάρτιση (Serpetis et al., 2020).

Σύμφωνα με τους Serpetis et al. (2020), η πρώτη συστηματική πρωτοβουλία για την ενσωμάτωση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (ΕΚΕ) στην ανώτατη εκπαίδευση εμφανίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1980, όταν ο Mahoney (1990) διεξήγαγε συγκριτική μελέτη σχετικά με τη διδασκαλία της επιχειρηματικής ηθικής στις Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο και την υπόλοιπη Ευρώπη. Έκτοτε, έχουν αναπτυχθεί πολυάριθμες μελέτες γύρω από τη διδασκαλία της βιωσιμότητας και της ΕΚΕ στα πανεπιστήμια, με έμφαση κυρίως στις σχολές οικονομίας και διοίκησης επιχειρήσεων. Οι Serpetis et al. (2020) εντοπίζουν μελέτες που έχουν εξετάσει ποικίλα συναφή πεδία, όπως η σχέση του μάρκετινγκ με την επιχειρηματική ηθική (Shannon & Berl, 1997), οι εκπαιδευτικές πρακτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη

(Wheeler et al., 2001), κ.ά. Σήμερα, η εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Education for Sustainable Development- ESD) και η διδασκαλία της ΕΚΕ έχουν υιοθετηθεί ευρέως από διεθνείς οργανισμούς, δίκτυα πανεπιστημίων και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα (GUNI, 2017). Όλο και περισσότερα πανεπιστήμια εντάσσουν μαθήματα ΕΚΕ και επιχειρηματικής ηθικής στο πρόγραμμα σπουδών τους, ακολουθώντας τη σύσταση της UNESCO (2018).

Υπό το πρίσμα της αυξανόμενης ενσωμάτωσης των ψηφιακών τεχνολογιών στην εκπαίδευση, η μελέτη αυτή διερευνά επίσης πώς τα εργαλεία αυτά μπορούν να υποστηρίξουν την προώθηση καινοτόμων πρακτικών στη διδασκαλία της βιωσιμότητας και της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (ΕΚΕ) στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών σε αυτά τα γνωστικά αντικείμενα μπορεί να ενισχύσει σημαντικά την κατανόηση και την προώθηση της ανοιχτής και συμμετοχικής μάθησης. Μέσω της ψηφιακής αφήγησης, των διαδικτυακών συνεργατικών έργων, των διαδραστικών εφαρμογών και των εκπαιδευτικών πλατφορμών, οι φοιτητές μπορούν να προσεγγίσουν διαφορετικές προοπτικές, να ενισχύσουν τη δημιουργική και κριτική τους σκέψη και να συμμετάσχουν σε καινοτόμες εμπειρίες μάθησης (Zakopoulos & Xanthoroulou, 2024).

Αναλύοντας τις απόψεις των φοιτητών, η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στην ανάδειξη του ρόλου των ψηφιακών τεχνολογιών ως καταλύτη για την ενίσχυση της κατανόησης, της συμμετοχής και της εκπαιδευτικής εμπειρίας στη διδασκαλία της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Παράλληλα, επιδιώκεται η καταγραφή της αποτελεσματικότητας επιλεγμένων ψηφιακών εργαλείων, προκειμένου να εξαχθούν πρακτικά συμπεράσματα για τη βελτίωση των διδακτικών πρακτικών στο πεδίο της βιώσιμης ανάπτυξης. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, διατυπώθηκαν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- ΕΕ1: Ποια είναι η αντίληψη των φοιτητών για την αποτελεσματικότητα των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία της ΕΚΕ;
- ΕΕ2: Ποια ψηφιακά εργαλεία θεωρούνται από τους φοιτητές πιο αποτελεσματικά για την κατανόηση και τη συμμετοχή στο μάθημα;;

Η εργασία οργανώνεται ως εξής. Αφού εξηγήσει τη σημασία και τον ερευνητικό σκοπό και τα ερευνητικά ερωτήματα στην ενότητα της εισαγωγής, η δεύτερη

ενότητα περιγράφει την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας αναφορικά με τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και τις επιπτώσεις τους στην εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Στη συνέχεια, στην τρίτη ενότητα παρουσιάζεται το μεθοδολογικό πλαίσιο της έρευνας, το οποίο περιλαμβάνει την ερευνητική προσέγγιση, την ερευνητική διαδικασία, τη δημιουργία του εργαλείου συλλογής δεδομένων, την περιγραφή του δείγματος, καθώς και τη διασφάλιση της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας της έρευνας. Στην τέταρτη ενότητα παρουσιάζονται και αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας και, τέλος, στην πέμπτη ενότητα γίνεται συζήτηση και παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και οι συστάσεις για περαιτέρω έρευνα.

Η παρούσα μελέτη εξετάζει τον ρόλο των ψηφιακών τεχνολογιών ως καταλύτη για την προώθηση της συμμετοχικής, βιωματικής και μαθητοκεντρικής μάθησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η έρευνα συνδέεται με τις θεματικές ενότητες του συνεδρίου «Ανοικτή εκπαίδευση και Δεξιότητες του 21ου αιώνα», καθώς αναφέρεται στην καλλιέργεια δεξιοτήτων του 21ου αιώνα — όπως η συνεργασία, η δημιουργικότητα, η ψηφιακή επάρκεια και η κοινωνική υπευθυνότητα — μέσα από τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και ανοικτών μορφών μάθησης που ενισχύουν τη βιωσιμότητα και την κοινωνική ευαισθητοποίηση των φοιτητών.

Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας

Νέες τεχνολογίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Σύμφωνα με τους Szymkowiak et al. (2021), οι τάσεις της σύγχρονης εποχής στον τομέα της εκπαίδευσης ενσωματώνουν όλο και περισσότερο τις νέες τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας, ενισχύοντας την ανοικτότητα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σύμφωνα με τους Τζιμογιάννη και Κόμη (2004), η χρήση κατάλληλου εκπαιδευτικού λογισμικού στην εκπαιδευτική πρακτική έχει ιδιαίτερη σημασία, διότι βοηθά τους επαιδευομένους με ευχάριστο τρόπο να οικοδομήσουν νέες γνώσεις πάνω στις υπάρχουσες, να συνεργαστούν, να κατανοήσουν και όχι να απομνημονεύσουν γνώσεις και να αναπτύξουν μαθηματική σκέψη, αλλά και επικοινωνιακές και γλωσσικές δεξιότητες. Παρόλο που σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε εκπαιδευτικούς αναδείχθηκαν τα θετικά αποτελέσματα της χρήσης εργαλείων όπως το ανοικτό λογισμικό, διαπιστώθηκε ότι οι γνώσεις των

εκπαιδευτικών ήταν σημαντικά ελλείψεις και ότι υπήρχε μικρή χρήση του ανοικτού λογισμικού στην εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία απαιτεί ενημέρωση και κατάρτιση (Glogger- Frey et al., 2018; Xanthoroulou & Zakopoulos, 2024). Ωστόσο, δεν μπορεί να αγνοηθεί ο σημαντικός ρόλος των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην ενθάρρυνση και υποστήριξη της μάθησης, καθώς και στην οικοδόμηση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των στάσεων των εκπαιδευομένων κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής πρακτικής (Qazi et al., 2021).

Ο Kuksa (2009) μελέτησε τις επιδράσεις της εικονικής πραγματικότητας στη θεατρική εκπαίδευση και διαπίστωσε ότι αυτές οι μέθοδοι ενισχύουν τις παραδοσιακές και καλλιεργούν τη δημιουργική σκέψη των εκπαιδευομένων. Οι Cameron et al. (2022) το υποστήριξαν αυτό δηλώνοντας ότι η εικονική πραγματικότητα μπορεί να δημιουργήσει διαδραστικά στάδια, επιτρέποντας την αλληλεπίδραση σε πραγματικό χρόνο με ψηφιακά στοιχεία.

Συνοψίζοντας, οι ψηφιακές τεχνολογίες έχουν αλλάξει σε μεγάλο βαθμό τις μεθόδους διδασκαλίας, ενισχύοντας τη συμμετοχικότητα, τη δημιουργικότητα και τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα. Άλλα μέσα, όπως οι διαδραστικοί πίνακες, οι προβολείς και το λογισμικό επεξεργασίας, επιτρέπουν στους εκπαιδευομένους να εκφράσουν τη δημιουργικότητά τους στην τάξη (Burnard & Loughrey, 2021).

Διδασκαλία της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και Βιωσιμότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Ο ρόλος των ψηφιακών τεχνολογιών

Έχουν διεξαχθεί ποικίλες διεπιστημονικές έρευνες σχετικά με τη σημασία της διδασκαλίας αντικειμένων που άπτονται της ΕΚΕ στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, υπογραμμίζοντας ότι η επιχειρηματική ηθική (Rossouw, 2002), οι κοινωνικές διαστάσεις της επιχειρηματικότητας και οι εκπαιδευτικές τεχνικές της ΕΚΕ είναι οι συνηθέστεροι τομείς προτεραιότητας (Sepetis et al., 2020; Schimperna et al., 2022). Σημειώνεται ότι η ΕΚΕ, με την ευρύτερη έννοια, κατέχει υψηλή θέση στην ατζέντα της μαθησιακής διαδικασίας (Afshan et al., 2024). Η ενσωμάτωση δράσεων σχετικών με τη βιώσιμη ανάπτυξη στον τομέα της εκπαίδευσης, στο πλαίσιο της συνεργασίας της κεντρικής δημόσιας διοίκησης με τις επιχειρήσεις, είναι σχετικά πρόσφατη και μάλλον περιορισμένη (Moon & Orlitzky, 2011). Οι φοιτητές σήμερα

δείχνουν αυξημένη ευαισθητοποίηση για την προστασία του περιβάλλοντος και άλλων κοινωνικών ζητημάτων (Latif et al., 2021).

Πράγματι, πολλά πανεπιστήμια παγκοσμίως έχουν εισαγάγει στο πρόγραμμα σπουδών τους μαθήματα σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, την περιβαλλοντική ηθική, την κοινωνική ευθύνη και άλλα συναφή θέματα. Ως αποτέλεσμα, η επιχειρηματική ηθική έχει γνωρίσει μια εξαιρετική άνθηση στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Οι Christensen et al. (2007) όπως αναφέρουν οι Sepetis et al. (2020) παρατήρησαν ότι το 42% των καλύτερων προγραμμάτων MBA έχουν ενσωματώσει μαθήματα σχετικά με την ΕΚΕ. Ομοίως, οι Διεθνείς Σχολές Διοίκησης Επιχειρήσεων έχουν αρχίσει να εφαρμόζουν κοινωνικές και υπεύθυνες πρωτοβουλίες για την εκπαίδευση των μελλοντικών ηγετών, στελεχών και εργαζομένων, προκειμένου να τους προετοιμάσουν να αντιμετωπίσουν τα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά συστήματα (Tickell et al., 2017).

Οι Sepetis & Rizos (2011) ήταν οι πρώτοι που διεξήγαγαν έρευνα σχετικά με την προώθηση της εκπαίδευσης στην αειφόρο ανάπτυξη στα ελληνικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα ΑΕΙ. Λόγω της έλλειψης θεσμικού πλαισίου που να υποχρεώνει τα πανεπιστήμια να ενσωματώσουν πολιτικές αειφόρου ανάπτυξης, όλες οι βέλτιστες πρακτικές και δράσεις ΕΚΕ ήταν αποτέλεσμα εθελοντικών πρωτοβουλιών. Τα ελληνικά ΑΕΙ, αυτά έχουν σταδιακά ενσωματώσει στο πρόγραμμα σπουδών τους μαθήματα που σχετίζονται με την επιχειρηματική ηθική, τη βιωσιμότητα, την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ) ξεκινώντας από τα Οικονομικά και Διοικητικά Τμήματα, με την εισαγωγή σχετικών μαθημάτων πρώτα σε μεταπτυχιακό και αργότερα σε προπτυχιακό επίπεδο. Σκοπός αυτής της ενσωμάτωσης δεν είναι μόνο η μετάδοση γνώσεων, αλλά και η διαμόρφωση υπεύθυνων και κοινωνικά ευαίσθητων πολιτών. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν θεματικές όπως η ΕΚΕ, η περιβαλλοντική διακυβέρνηση, η βιώσιμη ανάπτυξη και η επιχειρηματική ηθική, σε διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα και επίπεδα σπουδών (Sepetis et al., 2020).

Η ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία θεμάτων βιωσιμότητας και εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (ΕΚΕ) στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει αναδειχθεί ως σημαντική στρατηγική για τον μετασχηματισμό της εκπαιδευτικής

εμπειρίας (Xanthoroulou et al., 2025). Η χρήση ψηφιακών εργαλείων δεν περιορίζεται πλέον στην τεχνική υποστήριξη της διδασκαλίας, αλλά συνδέεται με την ανάπτυξη δεξιοτήτων και αξιών που ενισχύουν τη συμμετοχή των φοιτητών σε ζητήματα κοινωνικού και περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος (Colás-Bravo et al., 2021). Σύμφωνα με τους Dziubaniuk et al. (2023), η ενσωμάτωση ψηφιακών τεχνολογιών στην εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα επιτρέπει την οικοδόμηση της γνώσης μέσα από αλληλεπιδράσεις σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Τα συστήματα διαχείρισης μάθησης (LMS), οι ανοιχτές εκπαιδευτικές πλατφόρμες και τα συνεργατικά διαδικτυακά εργαλεία συμβάλλουν στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης, της δημιουργικότητας και της κοινωνικής συνείδησης των φοιτητών. Η προσέγγιση αυτή συνάδει με τη μετάβαση προς μια πιο συμμετοχική και βιωματική μάθηση, στην οποία οι φοιτητές διαμορφώνουν ενεργά τη μαθησιακή διαδικασία (Dziubaniuk et al., 2023).

Η αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών αποδεικνύεται επίσης κρίσιμη για την προώθηση της ισότητας και ανοικτότητας στην εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα. Η μελέτη των Drljić et al. (2025) εντοπίζει βασικές διαστάσεις ψηφιακής ισότητας, όπως η πρόσβαση σε τεχνολογικούς πόρους και η παιδαγωγική υποστήριξη, οι οποίες επηρεάζουν την ικανότητα των φοιτητών να συμμετέχουν ουσιαστικά σε μαθησιακά περιβάλλοντα που σχετίζονται με κοινωνική και περιβαλλοντική υπευθυνότητα.

Η καλλιέργεια των απαραίτητων ψηφιακών και παιδαγωγικών δεξιοτήτων στους διδάσκοντες αποτελεί μια ακόμη καθοριστική παράμετρο. Η έρευνα των Colás-Bravo et al. (2021) καταδεικνύει τη σημασία της ενίσχυσης των εκπαιδευτικών με δεξιότητες στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu, προκειμένου να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη (EBA). Η αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία θεμάτων βιωσιμότητας και εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (EKE) στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει αναγνωριστεί ως βασικός μοχλός παιδαγωγικού μετασχηματισμού (Xanthoroulou et al., 2025). Η ενσωμάτωση ψηφιακών εργαλείων επιτρέπει όχι μόνο την αναβάθμιση των διδακτικών μεθόδων, αλλά και την προώθηση δεξιοτήτων όπως η συνεργασία, η δημιουργικότητα και η κοινωνική ενσυναίσθηση (Colás-Bravo et al., 2021). Η μελέτη των Drljić et al. (2025) υπογραμμίζει ότι τα ψηφιακά εργαλεία όπως

οι συνεργατικές πλατφόρμες, οι ψηφιακές παρουσιάσεις και οι ανοιχτές εκπαιδευτικές πηγές (OERs) συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας ψηφιακά ισότιμης μαθησιακής εμπειρίας, βασισμένης σε πέντε βασικές διαστάσεις ψηφιακής ισότητας (π.χ. πρόσβαση σε εκπαιδευτικούς, τεχνολογίες, ψηφιακό περιεχόμενο και εφαρμογές, καθώς και ανοιχτούς πόρους). Σε μια συστηματική ανασκόπηση της περιόδου 2011–2021, οι Colás-Bravo et al. (2021) ανέλυσαν το πώς το ευρωπαϊκό πλαίσιο DigCompEdu μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αποτίμηση των ψηφιακών διδακτικών δεξιοτήτων, υποστηρίζοντας ότι η απόκτηση και εφαρμογή ψηφιακών δεξιοτήτων από τους πανεπιστημιακούς δεν στηρίζει απλώς την τεχνολογική υποδομή, αλλά συμβάλλει θεμελιωδώς στη μάθηση, μέσω ποιοτικότερων και υπεύθυνων παιδαγωγικών πρακτικών.. Παρόμοια, η μελέτη των Dziubaniuk et al. (2023) προτείνει μια προσέγγιση του κονεκτιβισμού στη διδασκαλία βιώσιμης επιχειρηματικότητας, βασισμένη στην αλληλεπίδραση των φοιτητών με ανοιχτές ψηφιακές πηγές, συνεργατικά μέσα και e-learning περιβάλλοντα. Οι συγγραφείς τονίζουν ότι το ψηφιακό περιβάλλον όχι μόνο ενισχύει την προσβασιμότητα στη γνώση, αλλά συμβάλλει και στην ενεργή διαμόρφωση μιας κουλτούρας συμμετοχής και ηθικής ευθύνης. Σχετικά με την ΕΚΕ, η ανασκόπηση των Adhikariparajuli et al. (2021) ανέλυσε περισσότερες από 60 δημοσιευμένες εργασίες (2004–2020) και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, παρόλο που υπάρχει αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ένταξη μαθημάτων ΕΚΕ στα πανεπιστήμια, παρατηρείται έλλειψη συστηματικότητας στην εφαρμογή και αξιολόγησή τους. Οι συγγραφείς επισημαίνουν ότι η ενσωμάτωση ψηφιακών εργαλείων μπορεί να γεφυρώσει αυτό το χάσμα, παρέχοντας διαδραστικά και ευέλικτα περιβάλλοντα μάθησης που εστιάζουν στην καλλιέργεια της κοινωνικής υπευθυνότητας.

Μεθοδολογία έρευνας

Η παρούσα έρευνα θεώρησε την ποσοτική μέθοδο έρευνας ως καταλληλότερη για τα προαναφερθέντα ερευνητικά ερωτήματα. Εφαρμόστηκε ως εκ τούτου η ποσοτική μεθοδολογική προσέγγιση, καθώς αναδεικνύονται τα ερευνητικά ερωτήματα που πρέπει να εξηγήσουν σχέσεις μεταξύ μεταβλητών ή να περιγράψουν τάσεις και αναζητούνται δεδομένα που μπορούν να μετρηθούν με

στατιστικές μεθόδους που εξασφαλίζουν αντικειμενικότητα και συστηματικότητα, περιορίζοντας την υποκειμενικότητα του παρατηρητή (Creswell & Creswell, 2017).

Το εργαλείο συλλογής δεδομένων είναι το ερωτηματολόγιο το οποίο περιλαμβάνει ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου. Αυτό το ερευνητικό εργαλείο παρέχει δυνατότητες στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων, είναι οικονομικά αποδοτικό, αξιόπιστο και απαιτεί λίγο χρόνο για τη συλλογή μεγάλου όγκου δεδομένων (Robinson et al., 2010), ενθαρρύνοντας έτσι τη συμμετοχή και την ειλικρίνεια των ερωτηθέντων, καθώς και την αντικειμενικότητα του ερευνητή (Creswell & Creswell, 2017).

Σύμφωνα με τους Creswell and Creswell (2017), η διαδικασία συλλογής δεδομένων περιλαμβάνει πέντε αλληλένδετα στάδια. Στο πρώτο στάδιο, προσδιορίζεται ο πληθυσμός-στόχος και συγκεκριμένα το δείγμα της έρευνας, το οποίο στην παρούσα έρευνα είναι 147 φοιτητές από τμήμα διοίκησης επιχειρήσεων ελληνικού πανεπιστημίου. Ο τρόπος δειγματοληψίας είναι η δειγματοληψία ευκολίας. Το δεύτερο στάδιο περιλαμβάνει την απόκτηση των απαραίτητων αδειών. Για το λόγο αυτό, το ερωτηματολόγιο συνοδεύτηκε από επιστολή που ενημέρωνε τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες για το σκοπό της έρευνας και σύμφωνα με τον κώδικα δεοντολογίας, ώστε να διασφαλίζεται η ανωνυμία, η συναίνεση των ενήλικων συμμετεχόντων και ο εθελοντικός χαρακτήρας της έρευνας (Creswell & Creswell, 2017). Το τρίτο στάδιο αφορά τη συλλογή δεδομένων που σχετίζονται άμεσα με τα ερευνητικά ερωτήματα. Το τέταρτο στάδιο καθόρισε τη δομή του ερωτηματολογίου, το οποίο αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού τύπου με κλίμακα τύπου Likert 5 και δύο ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Τέλος, στο πέμπτο στάδιο ολοκληρώθηκε η μέθοδος συλλογής δεδομένων. Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε διαδικτυακά και αναρτήθηκε στην πλατφόρμα Moodle του μαθήματος «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη» του τρίτου έτους σπουδών. Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε για να διερευνήσει τις απόψεις των φοιτητών σχετικά με τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών και εργαλείων στην εκπαίδευση του συγκεκριμένου αντικειμένου. Διασφάλισε την ανωνυμία των συμμετεχόντων και περιλάμβανε 23 ερωτήσεις δομημένες σε τρεις διακριτούς άξονες, ο καθένας από τους οποίους ευθυγραμμίστηκε με τα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης. Ο πρώτος άξονας περιελάμβανε έξι ερωτήσεις που επικεντρώνονταν στη συλλογή προσωπικών και

δημογραφικών πληροφοριών για τους ερωτηθέντες. Αυτός ο άξονας αποσκοπούσε στη δημιουργία του προφίλ των συμμετεχόντων και στην παροχή πληροφοριών σχετικά με το υπόβαθρό τους και τις πιθανές σχέσεις μεταξύ αυτών των μεταβλητών και των απαντήσεών τους στους επόμενους άξονες. Ο δεύτερος άξονας και ο τρίτος άξονας αντιστοιχούν στα δύο ερευνητικά ερωτήματα με σκοπό να αξιολογηθεί η στάση και η εξοικείωση των φοιτητών με τα ψηφιακά εργαλεία αλλά και το πώς αυτοί αισθάνονται με τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών για την αύξηση του ενδιαφέροντος τους στη βιωσιμότητα και την εταιρική κοινωνική ευθύνη. Ο αντίκτυπος των ψηφιακών τεχνολογιών στη συμμετοχή και τη δημιουργικότητα των φοιτητών ήταν το κύριο ζητούμενο των ερωτήσεων που διατυπώθηκαν. Οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου παρείχαν ποιοτικές πληροφορίες που θα μπορούσαν να ενισχύσουν τα ποσοτικά αποτελέσματα και να παράσχουν βαθύτερη κατανόηση των υποκείμενων θεμάτων.

Για να διασφαλιστεί η εγκυρότητα της παρούσας μελέτης, χρησιμοποιήθηκε η εγκυρότητα περιεχομένου, σύμφωνα με την οποία το ερωτηματολόγιο διεξήχθη με βάση τη βιβλιογραφική ανασκόπηση ώστε να ανταποκρίνεται στο σκοπό και τα ερευνητικά ερωτήματα και να μην περιέχει δύσκολες ορολογίες και ασάφειες (Mora et al., 2016). Για την εξασφάλιση της εγκυρότητας περιεχομένου, το ερωτηματολόγιο αξιολογήθηκε από τρεις ειδικούς του πεδίου — δύο πανεπιστημιακούς με ερευνητικό έργο στη διδασκαλία της βιωσιμότητας και έναν επαγγελματία με εμπειρία στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Οι παρατηρήσεις τους αξιοποιήθηκαν για τη βελτίωση της σαφήνειας και της συνάφειας των ερωτήσεων με τους σκοπούς της έρευνας. Ο έλεγχος αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου με τον συντελεστή Cronbach's alpha ανέδειξε υψηλό επίπεδο εσωτερικής συνάφειας ($\alpha = 0,86$), γεγονός που επιβεβαιώνει τη σταθερότητα και συνέπεια των απαντήσεων. Για να εξασφαλιστεί η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου, χρησιμοποιήθηκε η αξιοπιστία εσωτερικής συνέπειας μέσω ερωτήσεων ελέγχου που αποσκοπούσαν στη διασφάλιση της συνέπειας των απαντήσεων των συμμετεχόντων (Sherer et al., 1998). Η αξιοπιστία και η εγκυρότητα της έρευνας διασφαλίστηκαν μέσα από την πιλοτική διανομή του ερωτηματολογίου σε δύο τεταρτοετείς φοιτητές που δεν συμμετείχαν στην έρευνα, αλλά είχαν παρακολουθήσει το εν λόγω μάθημα στο

παρελθόν, προκειμένου να γίνουν τυχόν παρατηρήσεις και να ελεγχθεί ο χρόνος που απαιτείται για τη συμπλήρωσή του, ώστε να γίνουν οι απαραίτητες διορθώσεις. Μετά τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, η συλλογή και η ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη χρήση του περιγραφικού και στατιστικού προγράμματος Microsoft Excel.

Αποτελέσματα έρευνας

Δημογραφικά Χαρακτηριστικά του Δείγματος

Το δείγμα της παρούσας έρευνας συγκροτήθηκε από φοιτητές και φοιτήτριες του τρίτου έτους προγράμματος σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι/ες παρακολούθησαν το υποχρεωτικό μάθημα «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ)». Η επιλογή του πληθυσμού στόχευσε στη μελέτη των απόψεων φοιτητών/τριών με άμεση εμπειρία συμμετοχής σε εκπαιδευτική διαδικασία σχετική με ζητήματα βιωσιμότητας και ΕΚΕ, με την υποστήριξη ψηφιακών τεχνολογιών. Πιο συγκεκριμένα:

- Χρησιμοποιήθηκαν διαδραστικά εργαλεία αξιολόγησης γνώσης και στάσεων όπως το Kahoot, τα οποία ενίσχυσαν το ενδιαφέρον και την ανατροφοδότηση σε πραγματικό χρόνο.
- Μέσω της πλατφόρμας Padlet, οι φοιτητές εργάστηκαν σε συνεργατικά ψηφιακά τοιχογραφήματα (digital boards), αναλύοντας πραγματικά παραδείγματα ΕΚΕ ελληνικών και διεθνών επιχειρήσεων, εστιάζοντας στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs).
- Οι φοιτητές παρακολούθησαν και σχολίασαν βιντεοσκοπημένες μελέτες περίπτωσης (CSR case studies), μέσα από τις οποίες εξετάστηκαν οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές στρατηγικές γνωστών οργανισμών.
- Επιπλέον, διατέθηκε σύνδεση με MOOCs (π.χ. μέσω Coursera) ώστε οι φοιτητές να έχουν πρόσβαση σε διεθνές ψηφιακό περιεχόμενο και να ενισχύσουν τη διαθεματική και διαπολιτισμική τους κατανόηση.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1, το 100% των συμμετεχόντων ήταν φοιτητές και φοιτήτριες του 3ου έτους, με το σύνολο να έχει παρακολουθήσει το σχετικό μάθημα. Η πλειοψηφία ήταν γυναίκες (68,7%), ενώ οι άνδρες αποτέλεσαν το 31,3% του δείγματος. Η ομοιογένεια ως προς το επίπεδο σπουδών και τη συμμετοχή στο

μάθημα επέτρεψε την εστιασμένη διερεύνηση της εμπειρίας τους με τα ψηφιακά εργαλεία που ενσωματώθηκαν στη διδασκαλία της ΕΚΕ.

Πίνακας 1. Δημογραφικά στοιχεία φοιτητών 3ου έτους

Δημογραφική κατηγορία	Περιγραφή	Ποσοστό (%)
Φύλο	Γυναίκα	68.7
	Άνδρας	31.3
Έτος σπουδών	3ο έτος	100.0
Μάθημα ΕΚΕ	Ναι (παρακολούθησε)	100.0
	Όχι (δεν παρακολούθησε)	0.0

Αντιλήψεις για την Επίδραση των Ψηφιακών Τεχνολογιών στη Διδασκαλία της ΕΚΕ

Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να αξιολογήσουν πέντε κρίσιμες διαστάσεις της εκπαιδευτικής εμπειρίας, αναφορικά με τη συμβολή των ψηφιακών τεχνολογιών στην κατανόηση και προσέγγιση εννοιών της ΕΚΕ. Τα αποτελέσματα (Πίνακας 2) δείχνουν υψηλά ποσοστά θετικής αποτίμησης. Συγκεκριμένα, το 87,3% των φοιτητών συμφώνησε ότι οι τεχνολογίες συνέβαλαν στο να γίνει το μάθημα πιο ενδιαφέρον, ενώ το 84,1% θεώρησε ότι τα διαδραστικά εργαλεία διευκόλυναν την κατανόηση πολύπλοκων εννοιών σχετικών με την κοινωνική ευθύνη και τη βιωσιμότητα. Επιπλέον, σημαντικά ποσοστά (81,5% και 78,6% αντίστοιχα) αναγνώρισαν τη θετική επίδραση των ψηφιακών μέσων στη συμμετοχή και τη συνεργασία. Τέλος, το 76,9% των φοιτητών δήλωσε ότι η εμπειρία τους ενίσχυσε την κριτική σκέψη ως προς τα θέματα που πραγματεύεται η ΕΚΕ. Τα ευρήματα υποστηρίζουν την υπόθεση ότι η ενσωμάτωση ψηφιακών τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να λειτουργήσει μετασχηματιστικά, ενισχύοντας τη συναισθηματική και γνωστική εμπλοκή των φοιτητών.

Πίνακας 2. Αντιλήψεις φοιτητών για την επίδραση των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία ΕΚΕ

Δήλωση	Συμφωνία (%)
Οι ψηφιακές τεχνολογίες έκαναν πιο ενδιαφέρον το μάθημα της ΕΚΕ	87.3
Η χρήση διαδραστικών εργαλείων βοήθησε στην κατανόηση εννοιών ΕΚΕ	84.1
Τα ψηφιακά εργαλεία ενίσχυσαν τη συμμετοχή μου στο μάθημα	81.5
Η συνεργασία μέσω ψηφιακών μέσων βελτίωσε την εμπειρία μάθησης	78.6
Οι τεχνολογίες αυτές με ενέπνευσαν να σκεφτώ πιο κριτικά για την ΕΚΕ	76.9

Ψηφιακά Εργαλεία που Χρησιμοποιήθηκαν στη Διδασκαλία

Κατά τη διάρκεια του μαθήματος χρησιμοποιήθηκε ποικιλία ψηφιακών εργαλείων, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 3. Τα πιο συχνά χρησιμοποιούμενα ήταν οι διαδραστικές παρουσιάσεις μέσω εφαρμογών όπως Kahoot (78,2%) και οι συνεργατικές πλατφόρμες (π.χ., Padlet) με ποσοστό 73,5%. Σημαντική επίσης υπήρξε η αξιοποίηση της ψηφιακής αφήγησης (65,4%) και των βιντεοσκοπημένων περιπτώσεων (69,1%), με στόχο την εμβάθυνση σε πραγματικά παραδείγματα εταιρικής υπευθυνότητας.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι περισσότεροι από τους μισούς φοιτητές (54,7%) ήρθαν σε επαφή με ανοιχτά μαθήματα (MOOCs) για την ΕΚΕ και τη βιωσιμότητα, γεγονός που υποδεικνύει όχι μόνο τη διάθεση αυτόνομης μάθησης, αλλά και την αναγνώριση της αξίας των ανοικτών ψηφιακών πόρων στο πλαίσιο της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης.

Πίνακας 3. Χρήση ψηφιακών εργαλείων στο μάθημα της ΕΚΕ

Ψηφιακό εργαλείο	Ποσοστό φοιτητών που τα χρησιμοποίησαν (%)
Διαδραστικές παρουσιάσεις (Kahoot)	78.2
Πλατφόρμες συνεργασίας (Padlet)	73.5
Ψηφιακή αφήγηση (digital storytelling)	65.4
Βιντεοσκοπημένα cases ΕΚΕ	69.1
MOOCs για ΕΚΕ και βιωσιμότητα	54.7

Από τον Πίνακα 4 που ακολουθεί παρατηρείται ότι ο μέσος όρος συμφωνίας είναι ιδιαίτερα υψηλός (81,68%), γεγονός που καταδεικνύει τη συνολική θετική αποτίμηση της εμπειρίας. Η τυπική απόκλιση είναι 4,18 δείχνοντας σχετικά μικρή διασπορά στις απαντήσεις. Η ελάχιστη τιμή είναι 76,9% και η μέγιστη 87,3%, γεγονός που δείχνει σταθερή θετική στάση στο σύνολο των πτυχών που αξιολογήθηκαν.

Πίνακας 4. Στατιστικά περιγραφικά των αντιλήψεων φοιτητών για ΕΚΕ

Μέσος Όρος (%)	Τυπική Απόκλιση	Ελάχιστη Τιμή	Μέγιστη Τιμή
81.67999999999999	4.177559095931496	76.9	87.3

Στη συνέχεια, ο πίνακας 5 παρουσιάζει συγκριτικά στατιστικά ανά φύλο ως προς τις αντιλήψεις για την επίδραση των ψηφιακών τεχνολογιών στο μάθημα της ΕΚΕ. Παρατηρούνται σταθερά υψηλότερα ποσοστά θετικής αποτίμησης από τις φοιτήτριες σε όλες τις δηλώσεις, γεγονός που μπορεί να ερμηνευθεί ως μεγαλύτερη εμπλοκή ή αποδοχή των εργαλείων από τη συγκεκριμένη ομάδα.

Πίνακας 5. Σύγκριση αντιλήψεων κατά φύλο

Δήλωση	Μέσος Όρος Γυναικών (%)	Μέσος Όρος Ανδρών (%)
Πιο ενδιαφέρον μάθημα	89.2	83.1
Κατανόηση εννοιών	86.8	80.1
Ενίσχυση συμμετοχής	84.3	77.4
Βελτίωση εμπειρίας μέσω συνεργασίας	80.5	75.2
Ενίσχυση κριτικής σκέψης	79.1	73.3

Τέλος, ο πίνακας 6 παρουσιάζει την μέση αντίληψη φοιτητών για την αποτελεσματικότητα καθενός από τα ψηφιακά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν στο μάθημα της ΕΚΕ. Οι διαδραστικές παρουσιάσεις (π.χ. Kahoot) έλαβαν την υψηλότερη βαθμολογία (85,2%), ακολουθούμενες από τις συνεργατικές πλατφόρμες (83,4%) και τα βιντεοσκοπημένα cases ΕΚΕ (82,7%). Τα MOOCs, αν και χρήσιμα, συγκέντρωσαν τον χαμηλότερο βαθμό αποτελεσματικότητας (76,3%).

Πίνακας 6. Αντίληψη φοιτητών για την αποτελεσματικότητα κάθε ψηφιακού εργαλείου

Ψηφιακό εργαλείο	Μ.Ο. Αντίληψης Αποτελεσματικότητας (%)
Διαδραστικές παρουσιάσεις	85.2
Συνεργατικές πλατφόρμες	83.4
Ψηφιακή αφήγηση	80.1
Βιντεοσκοπημένα cases ΕΚΕ	82.7
MOOCs	76.3

Ολοκληρώνοντας, η ποσοτική ανάλυση καταδεικνύει ότι οι ψηφιακές τεχνολογίες δεν αποτέλεσαν απλώς εργαλεία υποστήριξης της διδασκαλίας, αλλά κρίσιμους διαύλους για την ενίσχυση της παιδαγωγικής εμβάθυνσης και της ενεργού συμμετοχής. Τα ευρήματα συνάδουν με τη διεθνή βιβλιογραφία (Dziubaniuk et al., 2023; Colás-Bravo et al., 2021) που αναδεικνύει τον μετασχηματιστικό ρόλο της ψηφιακής μάθησης στη διδασκαλία της βιωσιμότητας και της ΕΚΕ. Η περίπτωση του ελληνικού ΑΕΙ που μελετήθηκε προσφέρει ένα ελπιδοφόρο παράδειγμα

αξιοποίησης εκπαιδευτικής τεχνολογίας με ουσιαστικό παιδαγωγικό και κοινωνικό αποτύπωμα.

Συμπεράσματα και συζήτηση

Η παρούσα έρευνα εστίασε στον τρόπο με τον οποίο οι ψηφιακές τεχνολογίες επιδρούν στη διδασκαλία της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) σε φοιτητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με βάση δύο ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποια είναι η αντίληψη των φοιτητών για την αποτελεσματικότητα των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία της ΕΚΕ;
2. Ποια ψηφιακά εργαλεία θεωρούνται από τους φοιτητές πιο αποτελεσματικά για την κατανόηση και τη συμμετοχή στο μάθημα;

Αναφορικά με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν καθολικά θετική αποτίμηση της ενσωμάτωσης ψηφιακών τεχνολογιών στο μάθημα της ΕΚΕ. Ο μέσος όρος συμφωνίας των φοιτητών για την εκπαιδευτική αξία των ψηφιακών τεχνολογιών έφτασε στο 81,68%, με πολύ μικρή διασπορά (TA = 4,18), στοιχείο που υποδεικνύει γενικευμένη αποδοχή των τεχνολογιών στο συγκεκριμένο μαθησιακό πλαίσιο. Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες αναγνώρισαν ότι η τεχνολογικά ενισχυμένη διδασκαλία ενίσχυσε το ενδιαφέρον τους (87,3%) και διευκόλυνε την κατανόηση πολύπλοκων εννοιών της ΕΚΕ (84,1%). Επιπλέον, ποσοστά άνω του 75% αναγνώρισαν τη συμβολή των τεχνολογιών στην ενίσχυση της ενεργού συμμετοχής και της κριτικής σκέψης. Τα ευρήματα αυτά ευθυγραμμίζονται πλήρως με τη διεθνή βιβλιογραφία: η μελέτη των Colás-Bravo et al. (2021) επιβεβαιώνει τη σημασία της ψηφιακής παιδαγωγικής στην κατανόηση εννοιών βιωσιμότητας και ηθικής, ενώ οι Dziubaniuk et al. (2023), Xanthopoulou et al. (2025), Zakopoulos and Xanthopoulou (2024), Kuksa (2009), Burnard and Loughrey (2021) και Glogger- Frey et al. (2018) επισημαίνουν ότι οι ψηφιακές τεχνολογίες ενισχύουν την εμπλοκή των φοιτητών όταν αυτές βασίζονται σε συνδεσιοκεντρικές και διαλογικές προσεγγίσεις μάθησης.

Η σαφής υπεροχή θετικών απαντήσεων (μέσος όρος 81,68%) τεκμηριώνει ότι η χρήση ψηφιακών τεχνολογιών δεν λειτούργησε απλώς ως εργαλείο υποστήριξης, αλλά ως παράγοντας μετασχηματισμού της διδακτικής εμπειρίας. Το εύρημα αυτό συνδέεται με τον βασικό ισχυρισμό της μελέτης ότι οι ψηφιακές τεχνολογίες

ενισχύουν τη βιωματική και συμμετοχική μάθηση, επιβεβαιώνοντας τα θεωρητικά πορίσματα των Colás-Bravo et al. (2021) και Glogger- Frey et al. (2018) για την ανάπτυξη δεξιοτήτων του 21ου αιώνα μέσω της ψηφιακής παιδαγωγικής.

Προχωρώντας στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, τα εργαλεία που κρίθηκαν ως τα πιο αποτελεσματικά από τους φοιτητές ήταν οι διαδραστικές παρουσιάσεις (85,2%), οι συνεργατικές πλατφόρμες (83,4%) και τα βιντεοσκοπημένα cases (82,7%). Η ψηφιακή αφήγηση συγκέντρωσε θετικά ποσοστά (80,1%) ως εργαλείο εμπάθουσας και αναστοχασμού. Τα MOOCs, αν και αξιοποιήθηκαν λιγότερο (76,3%), αναγνωρίστηκαν ως πηγή αυτόνομης μάθησης. Τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνουν τα συμπεράσματα ερευνητών όπως οι Colás-Bravo et al.(2021), Xanthoroulou et al. (2025), Dziubaniuk et al. (2023) και Adhikariparajuli et al. (2021), σύμφωνα με τα οποία τα διαδραστικά και πολυτροπικά ψηφιακά μέσα ενισχύουν την εμπειρική σύνδεση των φοιτητών με αντικείμενα όπως η ΕΚΕ. Η αποδοχή των συνεργατικών εργαλείων (π.χ. Padlet, Miro) ευθυγραμμίζεται επίσης με τα πορίσματα της έρευνας των Drljić et al. (2025), που αναγνωρίζουν τη συμβολή τέτοιων εργαλείων στην "ψηφιακή ισότητα" και τη μαθητοκεντρική μάθηση.

Επιπρόσθετα, η ανάλυση κατά φύλο ανέδειξε μικρές αλλά σταθερές διαφοροποιήσεις υπέρ των γυναικών, οι οποίες δήλωσαν υψηλότερα ποσοστά συμφωνίας σε όλα τα πεδία. Το εύρημα αυτό ανοίγει δυνατότητες για μελλοντική μελέτη γύρω από το πώς το φύλο επηρεάζει την ψηφιακή εμπειρία στη διδασκαλία κοινωνικών θεμάτων.

Τα ευρήματα αυτά ενισχύουν τον ισχυρισμό των συγγραφέων ότι η ενσωμάτωση πολυτροπικών εργαλείων, όπως τα Kahoot και Padlet, οδηγεί σε μεγαλύτερη ενεργοποίηση των φοιτητών και στην καλλιέργεια δημιουργικής και κριτικής σκέψης. Η προτίμηση σε εργαλεία που προάγουν τη συνεργασία επιβεβαιώνει τη θέση της μελέτης για τη σημασία της κοινωνικής μάθησης και της διαλογικής προσέγγισης στην εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα. Επιπλέον, το εύρημα ότι οι MOOCs αξιοποιήθηκαν λιγότερο, αλλά αναγνωρίστηκαν ως ευκαιρία αυτόνομης μάθησης, δείχνει την ανάγκη για στοχευμένη καθοδήγηση των φοιτητών στη χρήση ανοιχτών εκπαιδευτικών πόρων — στοιχείο που αναδεικνύει και το πεδίο μελλοντικής έρευνας.

Παρά το γεγονός ότι οι φοιτητές αντιλήφθηκαν θετικά τα εργαλεία αυτά, δεν είναι σαφές αν η αλλαγή αυτή είναι σταθερή ή συγκυριακή. Ως εκ τούτου, προτείνεται ως μελλοντική έρευνα μια διαχρονική μελέτη (πχ μέσω έρευνας ημερολογίου) προκειμένου να καταγραφούν και αναλυθούν αλλαγές στη στάση των φοιτητών απέναντι στην ΕΚΕ και τη βιωσιμότητα. Θα ήταν επίσης χρήσιμο να διεξαχθεί μια ποιοτική έρευνα με ημιδομημένες συνεντεύξεις, εθνογραφικές παρατηρήσεις ή αναστοχαστικά ημερολόγια φοιτητών προκειμένου να ενισχυθεί η κατανόηση του ψηφιακού μετασχηματισμού. Ως προς το δείγμα προτείνεται αφενός η επέκταση της έρευνας σε φοιτητές/τριες άλλων σχολών (π.χ. Μηχανικών, Ανθρωπιστικών, Νομικής) ώστε να αναδειχθούν τυχόν διαφοροποιήσεις ως προς τις αντιλήψεις, την πρόσληψη των τεχνολογιών ή την εκπαιδευτική κουλτούρα, αλλά και σε εκπαιδευτικούς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που διδάσκουν ΕΚΕ ώστε να διαπιστωθεί η χρησιμότητα της ενσωμάτωσης των ψηφιακών τεχνολογιών και να αναδειχθούν τυχόν προκλήσεις που αντιμετωπίζουν.

Παρά τα θετικά και ενθαρρυντικά αποτελέσματα, η παρούσα έρευνα παρουσιάζει ορισμένους περιορισμούς που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την ερμηνεία των ευρημάτων. Αρχικά, το δείγμα της μελέτης αποτελείται από περιορισμένο αριθμό φοιτητών ενός μόνο τμήματος πανεπιστημίου, γεγονός που δεν επιτρέπει τη γενίκευση των αποτελεσμάτων σε όλο τον πληθυσμό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπλέον, η χρήση ερωτηματολογίου, αν και προσφέρει αξιόπιστα ποσοτικά δεδομένα, δεν αποτυπώνει σε βάθος τις υποκειμενικές εμπειρίες και στάσεις των συμμετεχόντων. Επομένως, μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να εμπλουτιστούν με ποιοτικές μεθόδους (όπως συνεντεύξεις ή ομάδες εστίασης) και με ευρύτερα ή διαπανεπιστημιακά δείγματα, ώστε να διερευνηθεί πιο ολοκληρωμένα ο τρόπος με τον οποίο οι ψηφιακές τεχνολογίες επηρεάζουν τη διδασκαλία της βιωσιμότητας και της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

Ολοκληρώνοντας, η παρούσα έρευνα επιβεβαιώνει την εκπαιδευτική αξία των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία της ΕΚΕ, τόσο ως προς την ενίσχυση της γνωστικής κατανόησης όσο και ως προς τη διευκόλυνση της συμμετοχής και του προβληματισμού των φοιτητών. Επιπλέον, επισημαίνει συγκεκριμένες πρακτικές (διαδραστικά εργαλεία, ομαδικά ψηφιακά projects, οπτικοακουστικό υλικό) που μπορούν να εφαρμοστούν από διδάσκοντες που επιθυμούν να εκσυγχρονίσουν τα

μαθήματά τους. Τα ευρήματα τεκμηριώνουν τους θεωρητικούς ισχυρισμούς των συγγραφέων ότι η ενσωμάτωση ψηφιακών τεχνολογιών στην εκπαίδευση της ΕΚΕ συμβάλλει όχι μόνο στη γνωστική κατανόηση αλλά και στην ανάπτυξη αξιών κοινωνικής υπευθυνότητας και συνεργατικότητας. Το ποσοστό άνω του 80% σε δείκτες συμμετοχής, συνεργασίας και ενδιαφέροντος δείχνει ότι οι φοιτητές ανταποκρίνονται θετικά σε παιδαγωγικά μοντέλα που συνδυάζουν τεχνολογία, βιωματική μάθηση και κοινωνική διάσταση — επιβεβαιώνοντας το αρχικό θεωρητικό υπόβαθρο της μελέτης για τον “μετασχηματιστικό ρόλο” της τεχνολογίας.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Adhikariparajuli, M., Hassan, A., & Siboni, B. (2021). Csr implication and disclosure in higher education: Uncovered points. results from a systematic literature review and agenda for future research. *Sustainability*, 13(2), 525.
- Afshan, G., Ashraf, Z., Kalhoro, M., Sethi, S., Memon, Q. U. A., & Khuhro, M. A. (2024). CSR and Sustainability in Higher Education Institutions (HEIs): A Systematic Review Toward Future Development. *The Emerald Handbook of Ethical Finance and Corporate Social Responsibility: A Framework for Sustainable Development*, 505-523.
- Burnard, P., & Loughrey, M. (Eds.). (2021). *Sculpting new creativities in primary education*. Abingdon and New York: Routledge.
- Cameron, H. E., Goldfarb, A., & Morris, L. (2022). Artificial intelligence for a reduction of false denials in refugee claims. *Journal of Refugee Studies*, 35(1), 493-510.
- Christensen, L. J., Peirce, E., Hartman, L. P., Hoffman, W. M., & Carrier, J. (2007). Ethics, CSR, and sustainability education in the Financial Times top 50 global business schools: Baseline data and future research directions. *Journal of Business Ethics*, 73, 347-368.
- Colás-Bravo, P., Conde-Jiménez, J., & Reyes-de-Cózar, S. (2021). Sustainability and digital teaching competence in higher education. *Sustainability*, 13(22), 12354.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications.
- Drljić, K., Čotar Konrad, S., Rutar, S., & Štemberger, T. (2025). Digital equity and sustainability in higher education. *Sustainability*, 17(5), 2011.
- Dziubaniuk, O., Ivanova-Gongne, M., & Nyholm, M. (2023). Learning and teaching sustainable business in the digital era: a connectivism theory approach. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 20(1), 20.
- Global University Network for Innovation. (2018). *Implementing the 2030 agenda at higher education institutions: Challenges and responses*. Retrieved from http://www.guninetwork.org/files/guni_publication_-_implementing_the_2030_agenda_at_higher_education_institutions_challenges_and_responses.pdf
- Glogger-Frey, I., Ampatziadis, Y., Ohst, A., & Renkl, A. (2018). Future teachers' knowledge about learning strategies: Misconcepts and knowledge-in-pieces. *Thinking Skills and Creativity*, 28, 41-55.
- Kuksa, I. (2009). Virtual reality in theatre education and design practice new developments and applications. *Art, Design & Communication in Higher Education*, 7(2), 73-89.
- Latif, K. F., Bunce, L., & Ahmad, M. S. (2021). How can universities improve student loyalty? The roles of university social responsibility, service quality, and "customer" satisfaction and trust. *International Journal of Educational Management*, 35(4), 815-829.
- Mahoney, J. (2013). *Teaching business ethics in the UK, Europe and the USA: A comparative study*. Bloomsbury Publishing.
- Moon, J., & Orlitzky, M. (2011). Corporate social responsibility and sustainability education: A trans-Atlantic comparison. *Journal of Management & Organization*, 17(5), 583-603.

- Mora, J. N. C., Silva, F. B., Lopez, R. R., & Cortez, R. E. C. (2016). Design, adaptation and content validity process of a questionnaire: A case study. *International Journal of Management (IJM)*, 7(7), 204-216.
- Qazi, A., Qazi, J., Naseer, K., Zeeshan, M., Qazi, S., Abayomi-Alli, O., ... & Haruna, K. (2021). Adaption of distance learning to continue the academic year amid COVID-19 lockdown. *Children and Youth Services Review*, 126, 106038.
- Robinson, M., Stokes, K., Bilzon, J., Standage, M., Brown, P., & Thompson, D. (2010). Test–retest reliability of the Military Pre-training Questionnaire. *Occupational medicine*, 60(6), 476-483.
- Rossouw, G. J. (2002). Three approaches to teaching business ethics. *Teaching business ethics*, 6, 411-433.
- Schimperna, F., Nappo, F., & Collaretti, F. (2022). Universities and CSR teaching: new challenges and trends. *Administrative Sciences*, 12(2), 55.
- Sepetis, A., & Rizos, F. (2011). Sustainable Development and Corporate Social Responsibility in Higher Education: Some Evidence from Greece. In *Kos, Greece: International Conference on Integrated Information*.
- Sepetis, A., Goula, A., Kyriakidou, N., Rizos, F., & Sanida, M. G. (2020). Education for the sustainable development and corporate social responsibility in higher education institutions (HEIs): evidence from Greece. *Journal of Human Resource and Sustainability Studies*, 8(2), 86-106.
- Shannon, J. R., & Berl, R. L. (1997). Are we teaching ethics in marketing?: A survey of students' attitudes and perceptions. *Journal of Business Ethics*, 16, 1059-1075.
- Sherer, M., Bergloff, P., Boake, C., High Jr, W., & Levin, E. (1998). The Awareness Questionnaire: Factor structure and internal consistency. *Brain Injury*, 12(1), 63-68.
- Szymkowiak, A., Melović, B., Dabić, M., Jeganathan, K., & Kundi, G. S. (2021). Information technology and Gen Z: The role of teachers, the internet, and technology in the education of young people. *Technology in society*, 65, 101565.
- Tickell, G., Paz, V., & Rahman, M. (2017). Teaching Corporate Social Responsibility In An MBA Program. *Journal of Sustainability Management*, 5(1), 1.
- Τζιμογιάννης, Α. & Κόμης, Β. (2004). Στάσεις και αντιλήψεις εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδασκαλία τους. Στο: Μ. Γρηγοριάδου (επιμ.), *Πρακτικά 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση»*, Τόμος Α', (σ. 165-176). Αθήνα.
- UNESCO. (2018). *GREECE implementation of the UNECE strategy for education for sustainable development*. Retrieved from https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/Implementation/NIR_2018/Preface_final_GR.pdf
- Xanthopoulou, P., & Zakopoulos, V. (2024). Developing management skills via e-learning: A pilot study on a cultural foundation. *European Research Studies Journal*, 27(3), 927–949.
- Xanthopoulou, P., Sahinidis, A. G., Vytas, V., Papakonstantinou, S., Zakopoulos, V., & Antoniadis, I. (2025). Empowering Social Entrepreneurship and Social Enterprises Through Digital Technologies: Opportunities and Challenges. In M. Efthymiopoulos & A. Masouras (Eds.), *Security and Strategy Models for Key-Solving Institutional Frameworks* (pp. 271-302). IGI Global Scientific Publishing. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-5583-1.ch011>

Zakopoulos, V., & Xanthopoulou, P. (2024). Overcoming Barriers to Openness: The Transformative Role of Digital Technologies in the Case of Theatre Education. *International Journal of Economics & Business Administration (IJEBA)*, 12(4), 149-169.

Όροι Έκδοσης, Πνευματικά Δικαιώματα και Ακαδημαϊκή Δεοντολογία

Η παρούσα έκδοση περιλαμβάνει τις εισηγήσεις που παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο των εργασιών του Συνεδρίου. Οι απόψεις που διατυπώνονται στα κείμενα είναι αποκλειστικά προσωπικές απόψεις των συγγραφέων και δεν εκφράζουν απαραίτητα τις θέσεις της Οργανωτικής ή της Επιστημονικής Επιτροπής.

Ευθύνη Συγγραφέων & Πνευματικά Δικαιώματα: Κάθε συγγραφέας φέρει την πλήρη και αποκλειστική ευθύνη για το περιεχόμενο του κειμένου του. Οι συγγραφείς εγγυώνται ότι τα κείμενά τους αποτελούν προϊόν πρωτότυπης επιστημονικής εργασίας και ότι έχουν εξασφαλίσει όλες τις απαραίτητες γραπτές άδειες για τη χρήση υλικού (εικόνες, διαγράμματα, εκτενή αποσπάσματα κ.λπ.) που υπόκειται σε πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

Χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης (TN): Στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής ακεραιότητας, οι συγγραφείς δηλώνουν ότι η χρήση εργαλείων Παραγωγικής Τεχνητής Νοημοσύνης (GenAI), όπου αυτή πραγματοποιήθηκε, περιορίστηκε αποκλειστικά σε υποστηρικτικό επίπεδο (π.χ. γλωσσική επιμέλεια, οργάνωση δομής). Η τελική επιστημονική κρίση, η επαλήθευση των πηγών και η αυθεντικότητα των συμπερασμάτων παραμένουν αποκλειστική ευθύνη των φυσικών προσώπων-συγγραφέων.

Οι επιμελητές/τριες της έκδοσης και οι διοργανωτές του Συνεδρίου δεν φέρουν καμία ευθύνη για τυχόν παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων τρίτων ή για την επιστημονική ακρίβεια των στοιχείων που παρατίθενται από τους συγγραφείς.